

Protestan sorun

Hadi Uluengin Hürriyet

January 31, 2006

ADI üzerinde, "protestan" kelimesi "protesto etmek" fiilinden iniyor ve dolayısıyla da, "hak arayışı" çağrışımı yaptığından, sözcük daha ilk an hafiften bir sempati yaratıyor.

Yahut da, yukarıdaki tanımı belki derhal, okul kitaplarından az buçuk bildiğimiz Batı Hıristiyanlığı tarihiyle özdeşleştiriyoruz ki, bilinçaltımızda böyle bir sempati doğmuş oluyor.

Zaten de bunu son derece doğal addetmek gerekiyor.

* * *

ÖYLE, çünkü koca bir Katolik Kilisesi ve dev bir ruhban sınıfı düşünün ki, bir eli yağda, bir eli balda ve vur patlasın çal oynasın yaşadığı yetmiyormuş gibi, işi artık hem "engizisyon"la terör estirmeye, hem de günahkârlara cennetten mekân satmaya vardırılmıştır.

Eh, bunu "protesto etmek" de dini, imani, ahlaki ve vicdani açılardan hak oluşturur.

Başka bir deyişle, Alman Martin Luther ve Fransız Jean Calvin'in 16. yüzyıla birlikte "kurulu düzen"e karşı isyân bayrağı çekmeleri, "devrimci" bir gelişmedir.

Hele hele, "kapitalizmin Marx'ı" addedilen ve sanayi burjuvazisinin ortaya çıkışıyla "Protestan etik" arasında irtibat kuran Weber teorilerine kulak veriyorsak, yukarıdaki "dini hakkâniyet"i bu defa bir de "seküler meşruiyet"le donatmamız gerekir.

Tabii kazın ayağı aslında böyle değil ve onun için "ilk bakışta"nın altını bilhassa çiziyorum ama, işte "ilk bakışta" Protestanlığın tarihten inen "manzara-i umumiye"si budur.

* * *

ÖTE yandan, yukarıdaki görünümünden yola çıkan ama bu defa İslami aidiyet taşıyan bir bölüm insan, kendi dinlerinin hanidir moderniteyle yaşamakta olduğu derin ve vahim krizi saptayarak, belki "reçete"nin bir "Müslüman Protestanlığı" olabileceğini söylüyor.

Bu da sonsuz doğaldır! Doğaldır, fakat "yanlıştır"!

Hastalık teşhisi doğru, ama o hastalık ayrı olduğu için, aynı ilaç reçetesi yanlıştır.

Nedenlerine yarın geleceğim, ancak en önce şunu söylemek istiyorum.

* * *

SON "Kayseri Kalvinizmi" ve "Subaşı Camii" örneklerinde de yaşandığı gibi, "Müslüman Protestanlığı"ndan söz edildiği ana bir bölüm "İslami entelijentsiya" mensubunun "sümme hâşa" diye feverana, hatta galeyana gelmesi beni çok rahatsız ediyor.

Rahatsızlığım, kendilerinin getirmiş olduğu argümanlardan kaynaklanmıyor.

Yine yarın değineceğim, bunların önemli bir bölümüne ben de tamamen katılıyorum.

Ama beni yadırgatan ilk olguyu, bir dizi "dindar aydın"ın da tıpkı "laikçi" kompto teorisyenleri gibi, yukarıdaki tür "açılım"ların arkasında derhal bir bit yeniği aramaları ve öküzünlük altında buzağı keşfetmeleri oluşturuyor. "Oryantalizm" (!) havaiyatı da cabası!

Tamam, Protestanlıkla kurulmak istenen teorik koşutluk ve bunun formülasyonları ve tazahürleri benim indimde de yanlış ama, burada "esas"ı ve "detay"ı ayırmak gerekiyor.

Çünkü, o "esas" iyi niyetlidir! En azından, bir "arayış"ın göstergesidir!

Her halükârda, "doğru"nun veya "yanlış"ın ötesinde nesnel ve elle tutulur bir vakıayı, bir bölüm insanın hayat tarzında ve ibadet pratiğinde yaşadığı bir sorunu; dolayısıyla da, Müslümanlığın moderniteyle mevcut olan krizlerinden birisini yansıtmaktadır.

* * *

HALBUKİ, geçmişin resmi dayatmacılığını referans alan bazı "İslami aydın"lar, sırf laik kesimden kaynaklandığı veya onun tarafından telaffuz edildiği için, bir yandan yeni tür "sivil arayışlar"a kapanıyorlar; diğer yandan da "sorun" yokmuş gibi davranıyorlar.

Oysa, günümüz Müslümanlığının moderniteyle çok ciddi ve çok vahim bir sorunu var!

Zaten, tanımı doğru - yanlış, eğer Hıristiyanlığinkinden 500 yıl sonra dahi bir "İslam Protestanlığı" arayışı ihtiyacı doğuyorsa, bu, onun tartışılmaz mevcudiyetinin delilidir.

Konuyu yarın da sürdüreceğim.